

بررسی و شناسایی توان‌های طبیعی و انسانی گردشگری در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان آبگرم سرعین در استان اردبیل)

بیژن رحمانی^{۱*} لطفاله ملکی^۲ بهرام ایمانی^۲ محمدرضا باقرزاده^۳

۱- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید بهشتی.

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید بهشتی.

۳- دانشجوی کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید بهشتی.

*مسئول مکاتبات. پست الکترونیک: b_rahmani2002@yahoo.com

چکیده

توسعه گردشگری در مناطق روستایی یکی از راههای نجات روستاها از فقر قلمداد می‌شود. این تحقیق با هدف شناسایی جاذبه‌ها، امکانات و خدمات گردشگری و بررسی موانع موجود در راه توسعه گردشگری روستایی صورت پذیرفت. برای این منظور ۱۵ روستای دهستان آبگرم سرعین در شهرستان اردبیل به روش توصیفی-تحلیلی مورد بررسی قرار گرفتند. در این روش داده‌ها به روش کتابخانه‌ای و اسنادی جمع‌آوری شدند. نتایج نشان داد علیرغم اینکه این روستاها در نزدیکی شهر توریستی سرعین قرار گرفته‌اند ولیکن از منافع حاصل از فعالیتهای گردشگری بی‌نصیب مانده‌اند که از دلایل این امر می‌توان به ناشناخته بودن توان‌ها و قابلیت‌های توریستی این روستاها و عدم وجود طرح و برنامه مدون برای آنها اشاره نمود.

واژه‌های کلیدی: گردشگری روستایی، توسعه روستایی، قابلیت‌های توریستی، دهستان آبگرم سرعین.

مقدمه

در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده هنوز توسعه در نواحی روستایی کشور با مسائل و چالش‌های متعددی مواجه است چرا که راهبردهای گذشته در زمینه توسعه نواحی روستایی موفقیت آمیز نبوده و نتوانسته‌اند مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط زیست را تأمین نمایند. این راهبردها در توزیع منافع حاصل از رشد و توسعه نیز موفق نبوده و سبب ایجاد مشکلات متعددی شده‌اند. از جمله راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته توسعه و گسترش گردشگری در نواحی محروم و دارای پتانسیل‌های لازم به منظور گسترش گردشگری می‌باشد (کریم‌پناه، ۱۳۸۴). در این راستا توسعه صنعت گردشگری در نواحی روستایی به عنوان استراتژی جدید توسط جوامع محلی، عوامل سیاسی و برنامه‌ریزان مورد توجه قرار گرفته است زیرا به اعتقاد آنان گردشگری به عنوان عامل مهم توسعه مناطق روستایی می‌تواند نقش داشته باشد. به عبارت دیگر گردشگری روستایی حکم دارویی مشترک برای رفع مشکلات اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی محسوب می‌شود (سنایی، ۱۳۸۶). با توجه به اینکه بیش از ۷۰ درصد از عرصه‌های منابع طبیعی کشور در اختیار روستائیان قرار دارد لذا می‌توان به اهمیت مناطق روستایی در بهره‌برداری از فعالیتهای توریستی پی برد آنچنان که ممکن است میلیون‌ها گردشگر به دنبال بازدید از گیاهان، جانوران و یا انجام بررسیهای اکولوژیکی، مطالعات زمین‌شناسی و معدن باشند و آثار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن را می‌توان در ایجاد اشتغال و توسعه روستایی مشاهده نمود. شهر سرعین و روستاهای پیرامونی آن با داشتن جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی دارای قدرت جذب گردشگری در فصول مختلف سال هستند و می‌توانند نقش عمده‌ای را در اقتصاد منطقه و توانمندسازی مردم محلی داشته باشند. این تحقیق با هدف بررسی جاذبه‌ها، امکانات و خدمات و تنگناهای گردشگری در دهستان آبگرم سرعین انجام شد.

مبانی نظری

امکان‌سنجی: قبل از برنامه‌ریزی برای یک منطقه، بررسی و انجام مطالعات سنجش امکانات بازار، ظرفیت لازم، توسعه و تسهیلات موردنیاز، سنجش وضع موجود و مطالعه وضعیت مورد انتظار در برنامه‌ریزی الزامی است (قادری، ۱۳۸۳). امکان‌سنجی یک پروژه به لحاظ مزیت‌های مختلف اقتصادی همیشه مدنظر می‌باشد. همچنین علاوه بر تجزیه و تحلیل اقتصادی پروژه، تجزیه و تحلیل حساسیت محیط و احتمال ایجاد خطر در صورت اجرای پروژه توسط پژوهشگران به منظور تشخیص سودآوری اقتصادی پروژه صورت می‌گیرد (نصرتی، ۱۳۸۷).

گردشگری روستایی: عبارت است از فعالیتهای و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آنها که در بردارنده آثار مثبت و منفی برای محیط زیست روستا، انسان و طبیعت می‌باشد (مطیعی‌لنگرودی و ایمانی، ۱۳۸۵).

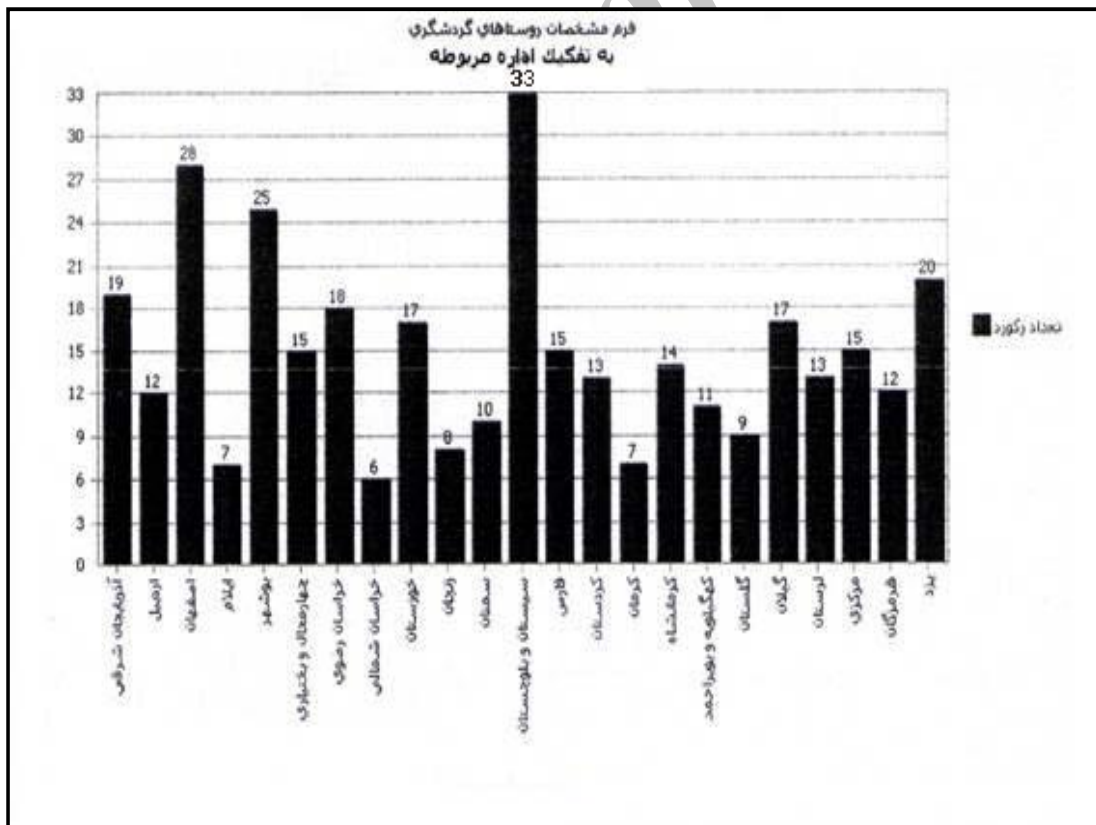
توسعه روستایی: فرآیند افزایش توان جمعی در بهره‌برداری پایدار از محیط زیست در جهت بهبود وضعیت گشت زندگی و سازگاری با ارزشهای فرهنگی اجتماع (رضوانی، ۱۳۸۳).

مهمترین و اصلی‌ترین جاذبه گردشگری روستایی، به طور سنتی خود روستا می‌باشد. در زمان گسترش اولیه گردشگری روستایی بسیاری از بازدید کنندگان با لذت بردن از ویژگیهای طبیعی و فرهنگی اقیان می‌شدند و نیاز کمی برای روی آوردن به جاذبه‌های دیگر را احساس می‌کردند. در سالهای اخیر کیفیت بهتر و استانداردهای بالاتر خدمات و راحت طلبی جایگزین عقاید و انتظارات اولیه درباره گردشگری روستایی شده است (ایمانی، ۱۳۸۸). منابع عمده گردشگری روستاها به دو دسته طبیعی و انسانی تقسیم می‌شوند. چشم‌اندازهای طبیعی، حیات وحش، پوشش‌های گیاهی، زمین‌شناسی و خاک، هوا و کیفیت آن، پرچین‌ها و مرزهای مزارع، تأسیسات کشاورزی، سکونتگاههای روستایی و شیوه ساخت آنها، ساختمان‌های سنتی و باستانی روستایی، راههای روستایی، رودخانه‌ها و تالاب‌ها، جنگلها و مراتع، رسوم ویژه، زبان، لباس محلی، صنایع دستی، سنن، موسیقی، جشنواره‌ها و شیوه معاش (Garrod et al., 2006). از آنجایی که نواحی روستایی دارای توانمندی بالقوه و پتانسیل‌های طبیعی و فرهنگی برای توسعه گردشگری می‌باشند لذا می‌توان انواع گوناگونی از گردشگری روستایی را بر شمرده که با توجه به اهداف گردشگری و براساس شرایط فرهنگی، اقلیمی و اقتصادی نواحی روستایی شکل می‌گیرند.

توسعه روستایی در ایران و جایگاه گردشگری در آن

جاذبه‌های گردشگری روستاهای ایرانی را می‌توان به دو بخش جاذبه‌های طبیعی و انسانی تقسیم‌بندی نمود. با توجه به اینکه روستا به عنوان حلقه آغازین زنجیره سکونتگاهی در ارتباط مستقیم با طبیعت قرار دارد بیشترین عرصه‌های طبیعی کشور در اختیار روستاییان است. از این منظر روستا دارای قابلیت بالایی گردشگری در طبیعت (اکوتوریسم) می‌باشد. بررسی جغرافیای طبیعی ایران و امکان‌سنجی هر یک از جاذبه‌های اکوتوریستی قابل سرمایه‌گذاری در کشور بیانگر آن است که اکوتوریسم در ایران نوعی منبع اقتصادی کم نظیر، خاص، بسیارمستعد و البته رها شده به حال خود است (کریم پناه، ۱۳۸۴). دومین بخش جاذبه‌های گردشگری روستایی در ایران بعد انسانی آن می‌باشد که به اعتقاد بسیاری مهمتر از بخش اول است چنانچه نیلسون تأکید می‌کند که گردشگری روستایی می‌بایست به صورت یک شیوه زندگی بر پایه عقاید مربوط به جوامع روستایی درک شود. وی عقیده داشت اکوتوریسم به صورت زیر مجموعه‌ای از گردشگری روستایی، معطوف به امنیت اجتماع و صحت اکولوژیکی مناطق کشاورزی می‌باشد (Kajanus and Kangas., 2004). در مجموع می‌توان چنین استنباط کرد که روستاهای کشور توان بالایی در زمینه جذب گردشگر دارند. این توانایی نیروی بالقوه‌ای است که بهره‌مندی از آن نیازمند برنامه‌ریزی می‌باشد. دولت در راستای برنامه‌ریزی گردشگری در نواحی روستایی، روستاهایی که در سطح کشور دارای توان لازم برای جذب گردشگر هستند را به تفکیک استان شناسایی کرده و اقداماتی را جهت

بهره‌بردارای‌های گردشگری در آنها به عمل آورده است (نمودار ۱). آمارها نشان می‌دهند که گردشگری خارجی در ایران از نوسان رشدی همیشگی برخوردار بوده است و تأکید به این بخش از گردشگری نمی‌تواند برای کشور یک منبع درآمدی دائمی بوده و ایجاد اشتغال نماید. چنانچه بررسی آماری مسافران خروجی از کشور طی برنامه پنج ساله اول نشان می‌دهد که در این دوره، همزمان با ورود ۹۰۰ هزار گردشگر به کشور و کسب ۴۵۰ میلیون دلار ارز، حدود ۵/۱ میلیون نفر اتباع ایرانی به خارج از کشور مسافرت کرده و با احتساب خروج حداقل ۱۰۰۰ دلار به ازای هر نفر، مجموعاً ۵/۱ میلیارد دلار از این طریق از کشور خارج شده است. این بدان معنی است که ایران در چارچوب سیاستهای سازندگی حدود ۴/۶ میلیارد دلار تراز مبادله منفی در بخش جهانگردی داشته است (رهنمایی، ۱۳۸۰). بر طبق برآوردهای WTO در سال ۲۰۰۰، ایران به لحاظ تعداد گردشگر (۱۰۰۸۰۰۰۰ نفر) رتبه ۶۸ و از نظر درآمد ارزی حاصل از آن (۴۷۷۰۰۰۰۰۰ دلار) رتبه ۷۷ را در سطح جهانی دارا بوده است (کریم‌پناه، ۱۳۸۴). بر این اساس مسوولان می‌بایست هر چه بیشتر بر روی گردشگران داخلی تمرکز نموده تا از خروج ارز و سرمایه از مملکت جلوگیری گردد و زمینه‌های توسعه در گردشگری روستایی فراهم آید (کریمی، ۱۳۸۶).

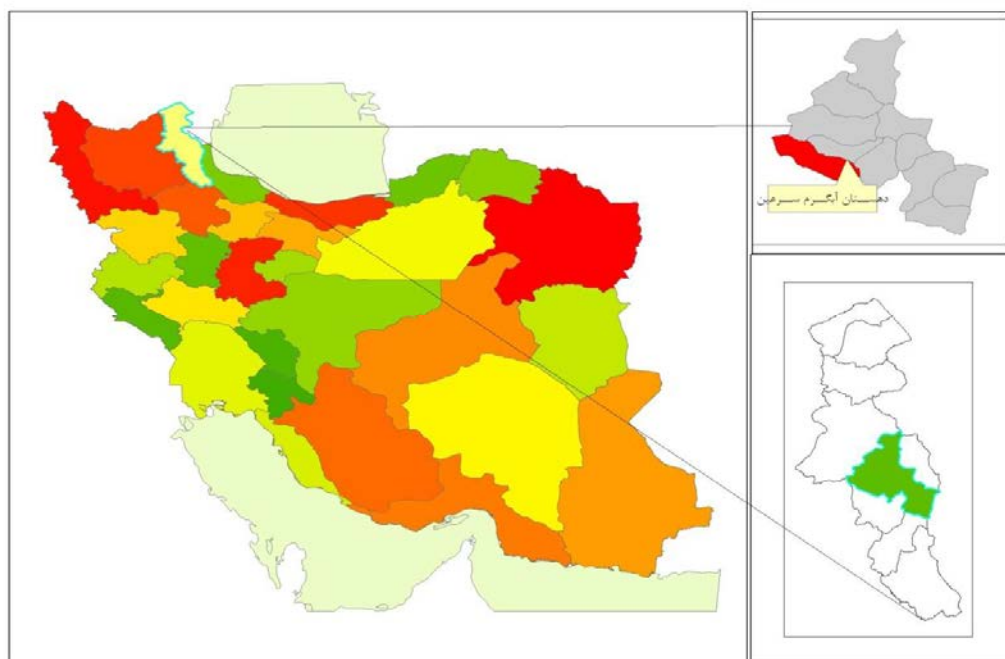

نمودار ۱: تعداد روستاهای هدف گردشگری به تفکیک استان در سال ۱۳۸۷

منبع: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، ۱۳۸۵

منطقه مورد مطالعه

شهر سرعین در محدوده جغرافیایی $48^{\circ}04'$ طول شرقی و $38^{\circ}09'$ عرض شمالی با مساحتی بیش از 1280000 متر مربع در 28 کیلومتری غرب شهر اردبیل قرار دارد. ارتفاع این شهر از سطح دریا 1650 متر می‌باشد. دهستان آبگرم سرعین با مساحتی در حدود $261/1$ متر مربع شامل 15 روستای دارای سکنه آق قلعه، ویند کلخوران، کلخوران ویند، وریناب، کنزق و آوارس می‌باشد (شکل ۱) (مغانلو، ۱۳۸۲). براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال 1385 ، بخش سرعین دارای دو دهستان به نامهای آب گرم و سبلان بوده که تعداد کل جمعیت این دهستان 1718 خانوار و 7844 نفر می‌باشد.

شکل ۱: نقشه موقعیت دهستان آبگرم سرعین حد استان اردبیل

سرعین به دلیل وجود سبلان و نقش آن در اعتدال آب و هوا، دارای چهار فصل منظم با خصوصیات و ویژگیهای خاص هر یک از فصول می‌باشد. با توجه به وضعیت آسایش اقلیمی منطقه سرعین گرم‌ترین ماه سال با میانگین $17/5$ درجه سانتیگراد مربوط به تیرماه و سردترین ماه سال با میانگین $3/5-$ درجه سانتیگراد مربوط به دی ماه می‌باشد (اسبقیان، ۱۳۸۴).

ناهمواریاها

سرعین و روستاهای آن به لحاظ موقعیت جغرافیایی و طبیعی از شمال و شمال غرب به ارتفاعات بابا مقصود، آیقار، قره برون، تلکه داغی و قله سلطان سبلان منتهی می‌شوند. از دره‌ها و دربندهای معروف

سبلان که جزء روستاهای دهستان آبگرم می‌باشند می‌توان به اسب مرز یا اسنز دره سی، آلوارس یا قزل گول لردره سی و گلستان یا قزل گل لردره سی اشاره نمود (اداره کل حفاظت محیط زیست اردبیل، ۱۳۸۷).

هیدرولوژی

از جریان‌های سطحی آب در روستاهای دهستان آبگرم می‌توان به رودخانه‌های درویش چای، شاه نشین چای، ساری دره، بیله درق و کنزق چای اشاره نمود. از آبشارهای موجود در این دهستان نیز می‌توان به ورگه سران، بیله درق و گرگر اشاره کرد. مهمترین جاذبه گردشگری شهر سرعین چشمه‌های آب سرد و گرم معدنی است. این آبها از منابع مهم هیدرولوژی منطقه محسوب می‌شوند (مرکز خدمات کشاورزی سرعین، ۱۳۸۷).

پوشش گیاهی

گونه‌های زیادی از گیاهان که در سبلان وجود دارند عبارتند از شقایق نعمانی، گل حسرت، شیر مرغ کوهی، گل سنبل، لاله واژگون، زنبق و سیزاب. پوشش گیاهی سبلان علاوه بر ارزش غذایی و دامی در کنترل سیلاب و آبخیزداری منطقه نیز نقش بسزایی دارد که لزوم حفاظت از آن را توجیه می‌نماید (اسبیان، ۱۳۸۴).

جاذبه‌های تاریخی

از جمله آثار باستانی منطقه می‌توان به گورستان‌های گازیر، کرد ده، کنزق، آلوارس و ویند کلخوران اشاره کرد. سنگ قبور این گورستان‌ها با اشکال هندسی عمدتاً مکعب مستطیل و با علائمی نظیر آئینه، قیچی و تندیس‌هایی با تراش ناقص به شکل حیوانات در ابعاد و اندازه‌های گوناگون مشاهده می‌شود (استاندارداری اردبیل، ۱۳۸۷).

جاذبه‌های اجتماعی و فرهنگی

مردم این منطقه در اجرای آداب و رسوم اعیاد و جشن‌های ملی و مذهبی مانند عید نوروز، عید غدیرخیم، عید قربان و رسم شال سالاما شور و شوق وصف ناپذیری دارند. همچنین از معروفترین صنایع دستی این منطقه می‌توان به گلیم ورنی، جاجیم، خورجین، جوراب، نم و فرش‌های دست بافت اشاره کرد.

جاذبه‌های ورزشی و تفریحی

با توجه به ماهیت کوهستانی دهستان آبگرم می‌توان به جاذبه‌های ورزشی و تفریحی زیادی در زمینه ورزشهای کوهستانی مانند اسکی، صخره نوردی، سنگ نوردی، پیاده‌روی و کوهنوردی اشاره نمود. همچنین یکی از مجموعه‌های فرهنگی، گردشگری و ورزشی دهستان آبگرم، مجموعه آلوارس سبلان است

که در یکی از زیباترین نقاط دهستان آبگرم و در دامنه‌های مرتفع و زیبای سبلان واقع شده است (شرکت آباد گستر مهرگان، ۱۳۸۷).

وضعیت امکانات و خدمات گردشگری

تأسیسات زیربنایی

روستاهای دهستان آبگرم اکثراً از کلیه تأسیسات زیربنایی لازم مانند آب، برق، تلفن و خانه بهداشت بهره‌مند هستند و به این لحاظ زیرساخت‌های لازم برای استقرار تأسیسات مربوط به فعالیت‌های گردشگری را دارا می‌باشند. راههای ارتباطی روستاهای منطقه دارای جاده آسفالتی بوده و متوسط فاصله دهستان تا شهر سرعین از طریق جاده آسفالتی ۱-۲ کیلومتر، تا شهر اردبیل ۳۱-۱۸ کیلومتر و تا فرودگاه اردبیل ۳۸-۲۶ کیلومتر می‌باشد.

مراکز پذیرایی و اقامتی

از ۱۵ روستای دهستان آبگرم فقط سه روستای آلوارس، گازیر و بیله درق دارای واحدهای پذیرایی اعم از رستوران و سفره‌خانه سنتی می‌باشند. همچنین روستاهای شایق، گازیر بیله درق و ویند کلخوران دارای مراکز اقامتی هستند. از طرفی شهر سرعین نیز دارای ۲۲۲ واحد اقامتی بوده که گردشگران روستاهای آبگرم می‌توانند از آنها استفاده نمایند (استانداری اردبیل، ۱۳۸۷).

مراکز تفریحی و فرهنگی

در روستاهای دهستان آبگرم به استثنای روستای آلوارس و بیله درق هیچگونه مرکز تفریحی برای استفاده گردشگران وجود ندارد (شرکت آباد گستر مهرگان، ۱۳۸۷).

وضعیت موجود گردشگری در دهستان آبگرم

تعداد گردشگران

سالانه حدود سه میلیون نفر گردشگر از شهر سرعین بازدید می‌کنند که از این تعداد حدود ۲۵ درصد از روستاهای دهستان آبگرم خصوصاً روستاهای بیله درق و آلوارس دیدن می‌کنند (رحمتی، ۱۳۸۷).

متوسط ماندگاری و مبدأ گردشگران

نیمی از مسافران مدت اقامت خود را ۲ تا ۳ شبانه روز اعلام کرده‌اند. این در حالی است که ماندگاری گردشگران در روستاهای دهستان آبگرم چند ساعته است و اقامت شبانه در این روستاها وجود

ندارد. با توجه به این موضوع، الگوی گردشگری دهستان آبگرم یک روزه می‌باشد (سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، ۱۳۸۵).

نتایج

وضع موجود گردشگری

پس از شناخت ابعاد چند گانه فعالیتهای گردشگری در محدوده روستاهای دهستان آبگرم سرعین لازم است تا عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. روش تجزیه و تحلیل نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها کیفی است. این روش اهداف را روشن و وضعیت موجود را شفاف نموده و فرآیند برنامه‌ریزی و تدوین اهداف را حسب واقعیت‌های موجود ساماندهی و در نهایت نتایج و دستاوردها را به عینیت تبدیل می‌نماید.

تحلیل عوامل طبیعی

نقاط قوت

- آب و هوای مطبوع و بیلابلی در فصل تابستان و وجود کوه سبلان و برف کافی در بیشتر فصول سال.
- وجود دامنه‌های زیبای سبلان، آبشار زیبای گورگور در روستای آلوارس و آبشار رودخانه بيله درق.
- وجود دره‌ها و دربندهای ساری دره، کرده ده، وریناب، آلداشین، گازیر، کنزق، ویندکلخوران، کلخوران ویند، اسب مرز، قزل گولر آلوارس و دربند ورگه سران.
- وجود آبهای معدنی روستاهای بيله درق، آلوارس، اوجور و لاطران.

نقاط ضعف

- سرمای هوا در فصول پاییز و زمستان که منجر به عدم استقبال گردشگران و در نتیجه فصلی شدن گردشگری دهستان شده است.
- عدم وجود دسترسی‌های مناسب به مناطق جذاب کوهستانی.
- بی‌توجهی به مسیل کنزق چای روستای کنزق و مسیل رودخانه روستاهای دیگر.
- ارتباط مناسب و از قبل طراحی شده برای صعود به سبلان از طریق روستاها وجود ندارد.
- آسیب پذیری اکولوژیک و عدم رعایت اصول حفاظت اکوسیستم کوهستان و عدم وجود طرحهای حفاظتی در زمینه مرتع‌داری.

فرصت‌ها

- اقلیم زمستانی منطقه و طبیعت آن برای ورزشهایی نظیر اسکی و کوهنوردی بسیار مناسب بوده ضمن اینکه پیست اسکی آلوارس قابلیت‌های فراوانی برای توسعه و جذب گردشگر دارد.
- تأکید بر قابلیت‌های مهم روستاهای منطقه برای جذب گردشگر بطوریکه این منطقه به عنوان هدف در ایام تابستان مطرح گردد.
- وجود کوهستان سبلان، آبهای معدنی و پوشش گیاهی بکر می‌تواند روستاهای منطقه را به عنوان کلکسیون از جاذبه‌ها برای انواع سلاقی مختلف معرفی نماید.
- معرفی و استفاده بهینه از مراتع و گیاهان دارویی منطقه.
- ایجاد مجتمع‌های آب درمانی مدرن در روستاهای بيله درق و آلوارس.
- برقراری کریدور ارتباط دهنده روستاهای دهستان و شهرهای سرعین و شهر اردبیل.

تهدیدها

- عدم پایداری اقتصاد منطقه در صورت ادامه روند فصلی بودن فعالیتهای گردشگری.
- آلودگی آب و هوا به علت گسترش تأسیسات اقامتی و امکان برهم خوردن تعادل اکوسیستم منطقه بر اثر مراجعه بیش از حد گردشگران.
- فرسایش جاده‌های روستایی در صورت عدم کنترل و بهسازی.

تحلیل عوامل اقتصادی

نقاط قوت

- از نظر کشاورزی و زنبورداری، دهستان از موقعیت اقتصادی خوبی برخوردار است.
- بیشترین تعداد بازدید کنندگان دهستان آبگرم و شهر سرعین، قشری با درآمد متوسط می‌باشند.
- تنوع تولیدات صنایع دستی از جمله انواع، ورنی، فرش، گلیم، جاجیم، جوراب و نمد.
- برخورداری روستاهای دهستان از طیف وسیعی از غذاهای محلی و بومی مانند فرآورده‌های لبنی و کشاورزی.

نقاط ضعف

- اشتغال افراد غیر بومی در فعالیتهای گردشگری و کشاورزی.
- فصلی بودن فعالیت‌ها سبب ناپایداری اشتغال در بخش گردشگری شده است.
- دولتی بودن مالکیت چشمه‌های و واگذاری آنها به افراد غیر بومی منجر به خروج نقدینگی از منطقه می‌شود.

- ممانعت اداره کل منابع طبیعی استان از ایجاد فروشگاه و بوفه در روستاهای محل تمرکز گردشگران.

- عدم تبلیغات کافی و اجرای پروژه‌های امکان‌سنجی گردشگری.
- عدم بهره‌برداری مناسب و مدیریت سنتی چشمه‌های آب معدنی بیله درق و آوارس.
- عدم کنترل قیمت بسیاری از مراکز اقامتی.

فرصت‌ها

- توسعه امکانات و امکان جذب سرمایه‌گذاری بین‌المللی.
- افزایش قیمت زمین می‌تواند موجب رونق اقتصادی و نشان‌دهنده تقاضای سرمایه‌گذاری باشد.
- از ظرفیت کشاورزی منطقه می‌توان برای ایجاد فعالیت‌های مربوط به آگروتوریسم استفاده نمود.
- با برنامه‌ریزی صحیح و ایجاد مجتمع‌های آب‌درمانی پیشرفته در روستاهای بیله درق و آوارس و شهر سرعین می‌توان گام بلندی در جهت اعتلای اقتصاد گردشگری منطقه برداشت.

تهدیدها

- فصلی بودن فعالیت اقتصادی دهستان.
- عدم استفاده صحیح بخش خصوصی از منابع آب و ضعف نظارت بخش دولتی.
- کاهش تقاضای سفر به منطقه.
- برنامه‌ریزی کنونی نمی‌تواند جوابگوی جذب افراد با درآمد بالا برای سرمایه‌گذاری باشد.

تحلیل عوامل فرهنگی-اجتماعی

نقاط قوت

- وجود آثار باستانی نظیر معماری‌های صخره‌ای روستای کنزق، دهکده صخره‌ای ویند کلخوران، گورستان‌های تاریخی روستاهای گازی، کرده ده، کنزق، آوارس و ویند کلخوران.
- وجود برخی احوال تاریخی مبنی بر اقامت زرتشت در سبلان و تقدس آن.
- رواج غذاها و بازیهای محلی در دهستان.

نقاط ضعف

- فقدان مدیریت قوی و توانمند در حوزه‌های مختلف.
- ضعف در شناساندن جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی دهستان آبگرم.
- تحت‌الشعاع قرار گرفتن جاذبه‌های فرهنگی-تاریخی به وسیله چشمه‌های آب معدنی.

- عدم وجود مشارکت اجتماعی در زمینه بهره‌برداری از منابع آب.
- عدم رعایت موارد بهداشتی از سوی استفاده‌کنندگان آبهای معدنی.

فرصت‌ها

- برگزاری تورهای تابستانی برای بازدید از عشایری که به دامنه‌های سبلان کوچ می‌کنند.
- معرفی و ترمیم غارهای روستای ویند کلخوران.
- برگزاری نمایشگاهها و بازارچه‌های صنایع دستی.
- امکان استفاده از پیست اسکی آلوارس برای برگزاری جشنواره کوهستانی.

تهدیدها

- از بین رفتن پتانسیل‌های فرهنگی و باستانی در صورت ادامه روند فعلی.
- افت تولیدات کشاورزی و افزایش نرخ بیکاری در این بخش.
- تبدیل شدن آداب، سنن و فرهنگ بومی محلی به یک کالای نمایشی.
- فراهم نبودن امکانات لازم برای پرکردن اوقات فراغت روستاییان.

تحلیل عوامل زیرساختی

نقاط قوت

- فاصله کم شهر سرعین به مراکز گردشگری حیران، دریای خزر، رشته کوه سبلان و شهرستان نیر.
- برخورداری روستاهای دهستان آبگرم از جاده آسفالتی و افزایش سطح دسترسی به تسهیلات خانوار.
- اجرای پروژه چهار باند کردن سه راهی اردبیل- سراب تا سرعین و برخورداری کلیه روستاها از آب، برق، تلفن و خانه بهداشت و وجود تأسیسات اقامتی در روستاهای آلوارس، بیله درق، شایق، گازیرو و ویند کلخوران.
- پیست اسکی و مجموعه تفریحی ورزشی روستای آلوارس.

نقاط ضعف

- فقدان مراکز پذیرایی با کادر آموزش دیده.
- عدم وجود مسیرهای دسترسی مناسب به مناطق جذاب کوهستانی و نیز عدم وجود امکانات مناسب تفریحی و پذیرایی در روستاها.
- عدم وجود یک سیستم منسجم جمع‌آوری زباله.

- عدم وجود تأسیسات اقامتی و پذیرایی در اکثر روستاها.
- وجود واحدهای شخصی بدون مجوز در زمینه پذیرش گردشگر.
- عدم وجود امکانات تفریحی، ورزشی، گردشگری و پذیرایی در روستاهای دهستان آبگرم.
- کمبود فضای پارکینگ عمومی به ویژه در ایام پرتردد.
- کم عرض بودن مسیرهای ارتباطی در درون منطقه.

فرصت‌ها

- فراهم آوردن امکانات مناسب مانند کمپینگ و اقامتگاه جهت صعود به قله سبلان.
- امکان احداث تله کابین در منطقه سبلان به منظور استفاده از مناظر طبیعی.
- امکان احداث مسیرهای دسترسی مناسب به جاذبه‌های گردشگری روستاهای منطقه.
- امکان جمع‌آوری و دفع فاضلاب در شهر سرعین و روستاهای منطقه به منظور جلوگیری از آلودگی رودخانه‌ها.
- توسعه شبکه جهانی اینترنت فرصت مناسبی را جهت توسعه گردشگری و اقتصاد روستایی ایجاد می‌نماید.
- امکان برقراری پیوندهای ساختاری و کارکردی بین روستاهای دهستان آبگرم و شهر سرعین از طریق توسعه و تقویت زیرساختهای ارتباطی.

تهدیدها

- در صورت عدم توجه به کیفیت راههای دسترسی و عدم اصلاح نقاط حادثه خیز شاهد بروز حوادث غیر قابل جبران در منطقه خواهیم بود.
 - عدم استفاده صحیح بخش خصوصی از منابع آب و عدم وجود نظارت کافی از سوی ارگانهای مسئول.
- با توجه به موارد فوق به نظر می‌رسد روستاهای دهستان آبگرم از توانایی و پتانسیل‌های کافی برای جذب گردشگر برخوردار می‌باشند. همچنین روستاهای مورد بررسی از امکانات کافی برای پاسخگویی به نیازهای تفریحی و گذران اوقات فراغت برخوردار نیستند.

بحث و نتیجه‌گیری

روستاهای دهستان آبگرم سرعین از جاذبه‌های انسانی و طبیعی تشکیل شده و در قالب این ترکیب دهستان دارای مجموعه‌ای از نقاط قوت و ضعف بوده که در ارتباط با فضای اطراف خود دارای فرصت‌ها و تهدیدهایی نیز می‌باشند. به طور کلی تا کنون ساز و کارهای لازم برای بهره‌برداری بهینه از پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل منطقه شکل نگرفته است. با این حال ذکر این نکته لازم است که عزم و اراده لازم برای توسعه و گسترش گردشگری در منطقه از طرف دستگاهها و نهادهای مدیریتی مرتبط با گردشگری و ساکنان محلی وجود دارد. با توجه نکات ذکر شده، پیشنهادهای به شرح زیر ارائه می‌شود:

- شناسایی و امکان‌سنجی دقیق پتانسیل‌های طبیعی و معرفی این جاذبه‌ها در سطح ملی و بین‌المللی.

- ایجاد وب‌سایت مخصوص دهستان و برنامه‌ریزی برای جذب گردشگر از کشورهای حوزه خلیج فارس.

- برنامه‌ریزی به منظور استفاده بهینه از جاذبه کوهستانی و ورزشهایی مانند اسکی، یخچال نوردی و صخره نوردی.

- ارتقاء وضعیت بهداشتی، درمانی، تفریحی، پذیرایی و زیربنایی روستاهای دهستان.

- برگزاری جشنواره‌های فرهنگی، تاریخی و هنری در منطقه.

- ایجاد مسیرهای گردشگری بین نقاط جذاب و دیدنی روستاها.

- زمینه‌سازی هر چه بیشتر برای جلب مشارکت‌های مردمی.

- تأکید هر چه بیشتر بر گردشگری درون‌استانی و نیز جذب گردشگران از استانهای مجاور.

- هدف‌گیری سرمایه‌گذاری‌ها به سمت طبیعت درمانی و ایجاد مراکز تفریحی و سرگرمی.

- حمایت دولت از سرمایه‌گذاران بومی از طریق اعطای وام‌های با نرخ بهره پایین.

منابع

- ۱- اداره کل حفاظت محیط زیست استان اردبیل. ۱۳۸۷. اثر طبیعی سبلان. بروشور تبلیغاتی، صفحه ۵۱-۵۲.
- ۲- اسبقیان، ش. ۱۳۸۴. سرعین بهشت آبهای گرم. انتشارات شیخ صفی، اردبیل.
- ۳- استانداری اردبیل. ۱۳۸۷. طرح سرمایه‌گذاری روستای نمونه گردشگری ویند کلخوران.
- ۴- ایمانی، ب. ۱۳۸۸. اثرات گردشگری در توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان آبگرم بخش سرعین در استان اردبیل). پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، صفحه ۲۹-۲۷.
- ۵- رحمتی، م. ۱۳۸۷. تأثیر ارتقاء سطح سیاسی فضایی بر گسترش توریسم (مطالعه موردی: استان اردبیل). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیایی سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، صفحه ۳۲-۵۸.
- ۶- رضوانی، م. ر. ۱۳۸۳. مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران. انتشارات قومس، تهران، صفحه ۱۸-۱۰.
- ۷- رهنمایی، م. ت. ۱۳۸۰. توسعه جهانگردی و نقش آن در سیاست ساماندهی ساختار اقتصادی. مجله گردشگری، شماره یک، صفحه ۵۱-۴۴.
- ۸- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان اردبیل. ۱۳۸۵. طرح آمارگیری مسافران سرعین در تابستان ۸۵، صفحه ۹۹-۹۸.
- ۹- سنایی، م. ۱۳۸۶. عملکرد و نقش گردشگری در توسعه پایدار نواحی روستایی. پایان‌نامه دکتری دانشگاه تهران.
- ۱۰- شرکت آباد گستر مهرگان. ۱۳۸۷. بروشور تبلیغاتی آلوارس مهرگان. صفحه ۹۸-۵۴.
- ۱۱- قادری، ز. ۱۳۸۳. اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی. انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، صفحه ۲۱۵-۲۱۱.
- ۱۲- کرمی، چ. ۱۳۸۶. بررسی روند جهانگردی در ایران. ماهنامه پیام سبز، سال هفتم، شماره ۶۱ و ۶۰، صفحه ۲۲۵-۲۲۳.
- ۱۳- کریم‌پناه، ر. ۱۳۸۴. تحلیل اکوتوریسم و نقش آن در توسعه منطقه‌ای استان کردستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس، صفحه ۸۷-۸۶.
- ۱۴- مرکز خدمات کشاورزی سرعین. ۱۳۸۷. جزوه بررسی وضعیت کشاورزی و اقتصادی روستاهای تحت پوشش مرکز خدمات کشاورزی سرعین، صفحه ۵۴-۵۱.
- ۱۵- مطیعی لنگرودی، س. ح. و ایمانی، ب. ۱۳۸۵. نقش گردشگری در اقتصادی روستایی ایران. مجله علوم جغرافیایی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، شماره سوم، صفحه ۶۵-۵۵.
- ۱۶- مغانلو، ح. ع. ۱۳۸۲. جاذبه‌های گردشگری سرعین. انتشارات باغ اندیشه، اردبیل، صفحه ۵۴۱-۵۴۰.
- ۱۷- نصرتی، م. ۱۳۸۷. امکان سنجی توسعه گردشگری در نواحی روستایی (مطالعه موردی: کرگان‌رود). پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، صفحه ۶۵-۶۴.

18-Garrod, B. Wornell, R. and Youell, R. 2006. Re- Conceptualising rural resources as Countryside capital: The Case of rural tourism. *Journal of Rural Studies*, pp 21-23.

19-kajanus, M. and kangas, J. 2004. The use of value focused thinking and the hybrid method in turism management. *Tourism management*, pp 54-55.

Archive of SID